

О. І. Вовк

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

**ФІЛАТЕЛІСТИЧНА КОЛЕКЦІЯ З ФОНДІВ
ЦЕНТРУ КРАЄЗНАВСТВА ІМЕНІ АКАДЕМІКА П. Т. ТРОНЬКА
ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

О. І. Вовк. Філателістична колекція з фондів Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У статті висвітлено історію формування колекції «Харківський університет у філателії», яка зберігається у фондах Центру краєзнавства імені академіка П. Т. Тронька ХНУ імені В. Н. Каразіна. Експонати схарактеризовано за хронологічним, тематичним, географічним принципами. Наведено інформацію про художників, які долучилися до створення відповідних зразків філателістичної продукції.

Ключові слова: Харківський університет, філателія, колекція.

O. I. Vovk. Philatelic collection of funds of P. T. Tronko Center for Area Studies V. N. Karazin Kharkiv National University.

The history of the forming collection “Kharkiv University in philately” that is kept in funds of P. T. Tronko Center for Area Studies V. N. Karazin KhNU was described in the present paper. Exhibits were characterized according to chronological, thematic and geographical principles. Information about artists who contributed to the creation of the appropriate samples of philatelic products was provided.

Keywords: Kharkiv University, philately, collection.

Філателія є невід’ємною частиною культури й, окрім своїх суто практичних завдань як інструмента забезпечення зв’язку, носить низку інших

соціально важливих функцій. З одного боку, філателістична продукція відіграє просвітницьку роль, адже за допомогою засобів художньої виразності здатна донести інформацію з найрізноманітніших сфер знання до широкої аудиторії (наклад друку повністок та знаків поштової оплати часто обчислюється сотнями тисяч примірників). З іншого боку, марки, конверти, поштові картки є наочним свідченням розвитку техніки та технології, виступають своєрідною пам'яткою епохи. Нарешті, тематика оформлення філателістичної продукції є важливим інструментом брендування та формування колективної пам'яті.

Формування філателістичної колекції у Центрі краєзнавства Каразінського університету розпочалося в липні 2015 р. під час літньої краєзнавчої практики під керівництвом директора Центру професора С. М. Куделка і заступника директора О. І. Вовк. У наповненні колекції брали безпосередню участь студенти історичного факультету О. Разумова та О. Чуваткін. Експонати колекції об'єднані темою «Харківський університет у філателії», тобто містять інформацію про університет в цілому або його структурні підрозділи, а також осіб, пов'язаних з історією університету (його вихованців, випускників, професорів або почесних докторів) та їх внесок у розвиток науки і культури.

На першому етапі збору колекції було опрацьовано каталоги марок, конвертів, поштових карток і штемпелів спеціального погашення СРСР, України та закордонних держав [1–5]. За допомогою табличного редактора Excel фірми Microsoft було наповнено електронну базу даних, сформовану за наступними критеріями порівняння: «Вид джерела» (конверт, марка, поштова картка, штемпель спеціального погашення), «Назва об'єкта», «Країна випуску», «Дата введення до обігу», «Тираж», «Художник (дизайнер)», «Зображення джерела». Наповнення бази даних (станом на лютий 2018 р. вона містила 153 елементи) дало змогу сформувати уявлення про наявний репертуар філателістичної продукції за обраною тематикою.

На другому етапі відбувалося безпосереднє наповнення колекції експонатами (цей процес неперервно продовжується) та їх упорядкування. На

сьогоднішній день колекція нараховує 72 одиниці, з них 38 художніх конвертів (у т. ч. зі зразками спеціального погашення, яких нараховується 13 різновидів), 31 знак поштової оплати (марки і блоки марок), 3 поштові картки. Наявні експонати були випущені в Україні (37 одиниць), СРСР (30), Північній Кореї (2), Росії (1), Молдові (1) та Буркіна-Фасо (1).

Найстаріший експонат дарується 1934 р. (марка «Д. Менделеев (1834–1934) [100 лет со дня рождения]»), найновіші – 2015 р. (конверт «Петро Тронько (1915–1911) – Герой України, академік, видатний державний та громадський діяч»; марка і конверт зі спеціальним погашенням «Ілля Мечников (1845–1916)» із серії «Лауреати Нобелівської премії»).

Графічна частина експонатів у багатьох випадках була виконана відомими художниками: членом СХ СРСР П. Бенделем (конверти «Русский ученый и путешественник П. П. Семенов-Тянь-Шанский (1827–1914)», «Русский писатель Лев Толстой (1828–1910)» та ін.); членом НСХУ Г. Варкачем (конверти «Олесь Гончар (1918–1996) – письменник», «Борис Антоненко–Давидович (1899–1984) – письменник, перекладач, науковець, член літературної організації «Ланка» («Марс»)), «Микола Трінклер (1859–1925) – хірург» та ін.); членом НСХУ Н. Вербук (конверт «Лунев А. Ф. (1919–2004)»); членом НСХУ М. Гейком (конверт «Михайло Старицький (1840–1904) – письменник, театральний і культурний діяч»); провідним графіком Молдови О. Караченцевою (марка «Lev Tolstoi (1828–1910)»); заслуженим художником України В. Тараном (марка і конверт «Ілля Мечников (1845–1916)»); заслуженим художником України О. Штанком (конверт «Ілля Ілліч Мечников (3.V.1845–2.VII.1916) – видатний мікробіолог, засновник патології та імунології» та ін.) та багатьма іншими.

Переважна більшість експонатів (64 одиниці, або майже 90 % від усієї колекції) присвячені видатним особистостям, які в різні часи навчалися або працювали в Харківському університеті або ж були обрані його почесними членами. 7 художніх конвертів відтворюють обриси університетських корпусів або ж присвячені університетським підрозділам. На двох з них містяться

штампи спеціального погашення (конверт 1979 р. «Харьков. Государственный университет имени А. М. Горького» зі штампом «175 лет Харьковскому государственному университету им. А. М. Горького» 1980 р. та конверт «Ботаничний сад загальнодержавного значення Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (заснований у 1804 р.). м. Харків» зі штампом «Ботаничний сад Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна 1804–2004», обидва 2004 р.).

Привертає увагу блок «Мінерали України» з шести марок. З університетом його поєднує те, що на одній з марок розміщене зображення карпатиту $C_{32}H_{17}O$. Цей розповсюджений на Закарпатті мінерал було вперше описано випускником Харківського університету, академіком АН УРСР Є. К. Лазаренком (1912–1979). Даний експонат – єдиний у колекції, який присвячений винаходам і відкриттям вчених-каразінців.

Філателістична колекція Центру краєзнавства експонувалася на виставці «Харківський університет у дзеркалі філателії», що проходила в листопаді 2015 р. у Центральній науковій бібліотеці Каразінського університету і була присвячена 210-й річниці його заснування. З початку 2016 р. вона знаходиться на постійному зберіганні у Відділі етнографії ТронькоЦентру.

Підводячи підсумок, зазначимо, що формування колекції «Харківський університет у філателії» дозволило розширити уявлення про відтворення образу університету засобами образотворчого мистецтва. В свою чергу, аналіз розробленої бази даних філателістичної продукції, в якій тим чи іншим чином фігурує Каразінський університет, може бути корисним під час формування пропозицій до щорічного тематичного плану випуску філателістичної продукції.

Примітки

1. Гонцарюк І. В. Каталог поштових марок, конвертів та карток України (1918–2008) / І. В. Гонцарюк, Д. В. Рипела. – [б.м.] : Divari, 2008. – 390 с.

2. Гонцарюк І. В. Каталог поштових марок України (1918–2012) / І. В. Гонцарюк, Д. В. Рипела. – [б.м.] : Divari, 2013. – 110 с.
3. Каталог почтовых карточек и конвертов с оригинальными марками СССР под общ. ред. В. Б. Загорского. – СПб. : Стандарт-коллекция, 2002. – 64 с.
4. Каталог поштових маркованих конвертів України 1991–2003 років / авт.-уклад. М. Г. Серeda. – К. : Марка України, 2004. – 192 с.
5. Миронов А. В. Специализированный каталог. Почтовые марки, конверты первого дня и спецгашения первого дня РСФСР и Российской Федерации (1991–2008) / А. В. Миронов. – М. : Русская академия страхования, 2009. – 232 с.

Список скорочень

СХ СРСР – Спілка художників СРСР

НСХУ – Національна спілка художників України